

ספרי' — אוצר הספרים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יתרו

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ב'

(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושמונה לבריאה

IN LOVING MEMORY OF OUR DEAR PARENTS AND GRANDPARENTS

Reb Yitzchok (Isadore) ben Reb Nochum Tzvi Plotkin

On the occasion of his third yahrtzeit,
Shabbat Parshat Yitro, 19 Shevat, 5768

Mrs. Yenta (Yetta) bas Reb Nochum Plotkin

Passed away on 11 Tevet, 5764

ת. נ. צ. ב. ה.

DEDICATED BY THEIR CHILDREN & GRANDCHILDREN

Mr. & Mrs. Avrohom Aharon and Shoshana Baila Plotkin

Mr. & Mrs. Michael Yosef (Michael)

and Rodah Chayah (Karen) Block

and families שיחיו

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

...היום שלמחרתו – יום אחד עשר לחודש אחד עשר – ענינו שנוסף ולאחרי העבודה של יום העשירי של חודש אחד עשר. מגיעים ומתעלים (ע"פ הכלל של "מעלין בקודש") גם להגילוי (יום) של אחד עשר.

...ובזה גופא מגיעים לאחרי זה לדרגא עוד יותר נעלית – שנמצאים כבר לאחרי סיום העבודה של כל הבריורים, וכבר גם "צחצחו את הכפתורים" וכו', וצריכים רק לעמוד מוכן לקבל את משיח צדקנו – השלימות של אחד עשר (לגמרי שלא בערך לעשר) ...כמרומו בכ"ב שבט ...אחד עשר בכפליים.

...אחרי כ"ב שבט (יום הסתלקות בתו) נעשה השלב האחרון בהכנת העולם (כדירה לו יתברך בתחתונים) להגאולה ...שלימות ענין זה בא ע"י ובשכר נשי ובנות ישראל.

... מזה ישנו הלימוד בשביל נשי ובנות ישראל בכלל, ובמיוחד – בשביל השלוחות תחינה של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – שהתאספו כאן מכל קצוי תבל בה"כינסו השלוחות העולמי" ...בזמננו זה, הרגעים האחרונים לפני הגאולה – לעורר את עצמן ואת כל נשי ובנות ישראל אודות גורל הזכות של נשי ובנות ישראל להביא את הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש, שבאה "בשכר נשים צדקניות שיש בדור"5, כנ"ל.

להביא את 770 הביתה!
 כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!
 האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>
 יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ראשון ויותר שלם אשר בכל המציאות...", כפי שהוא מרחיב ומפרט¹⁰.

ולכן מקדים הרמב"ם את חמש ההלכות אודות מציאות ה', כי מצות האמנת (ידיעת) האלקות מחייבת לדעת לפחות פרטים אלה על מציאות ה', שהוא, יתברך, "יותר שלם אשר בכל מציאות..."¹¹.

ב. המצוה: לדעת

יותר מכך: ידוע¹² הדיוק בלשון הרמב"ם – "לידע שיש שם אלוה"13, "לידע שיש שם מצוי ראשון", וכן הוא מסיים – הן במצות ידיעת האלקות¹⁴ והן במצות אחרות ה'¹⁵ – "ידיעת דבר זה מצות עשה", ולא "והאמנת דבר זה" – שהמצוה היא לדעת בידיעה שכלית.

וכפי ששואל אברבנאל¹⁶: כיצד אפשר לצוות על אמונות, שאינן נקנות ברצון ובחירה", והוא אומר שהרמב"ם, לא מנה מצות עשה צורת האמונה ואמיתתה, כי אם ידיעת הדברים ההם ולימודם המביאים אל קנין האמונות", אשר "הידיעות והחקירות והבחינות ההם וההתלמדות הזאת .. המביאות אל האמונות .. הם מפעל הרצון והבחירה".

לפי זה יש לבאר מדוע אין הרמב"ם מסתפק בקביעת הפרטים על מציאות ה' (שבהלכות א"ו), שיהודי חייב לדעת כדי לקיים את מצוות ידיעת האלקות ואחדות ה', אלא הוא ממשיך ומרחיב על כך בהלכות הבאות עד סוף הפרק, במספר ענינים בקשר לידיעת ה',

את ההוכחות מן הפסוקים ש"אין הקב"ה גוף";

(10) וראה שם, שזהו ג"כ מ"ש הרמב"ם בסהמ"צ מ"ע א: שנאמר (בהוצאת קאפח שנדע – וראה ג"כ הערה בהוצאת העליר) שיש שם עלה וטבה הוא פועל לכל הנמצאים. ע"ש.
 (11) ראה ראש אמנה פ"ב (אלא ששם, דמ"ש הרמב"ם בהלכה ה' אינו חלק מהמצוה, ע"ש. ואכ"פ).
 (12) ראה ראש אמנה פ"ו. סהמ"צ להצ"צ שם ספ"ב. קונטרס תורת החסידות ע' 41 (ובהערה שם). הנסמן בסהמ"צ הוצאת הרה"ח העליר שם ובאנציקלופדי' תלמודית ערך אמונת ה' בסוף. ועוד.
 (13) אף שבסהמ"צ שלו שם כתב, "שנאמר" – ראה ראש אמנה שם בסוף הפרק. סהמ"צ להצ"צ שם. וראה לעיל הערה 10. הערה בקונטרס תורת החסידות שם. הרה"ח הנ"ל ב"פתיחה" הערה 5.
 (14) שם ה"ז.
 (15) שם סה"ז.
 (16) ראה ראש אמנה שם. וראה גם שם פ"ד. וראה גם סהמ"צ להצ"צ שם פ"ב (כו, סע"א ואילך).

א. "מצוה... לידע שיש שם אלוה"

ב,מנין המצוות בתחלת ספר, "משנה תורה"¹ ואמר הרמב"ם: "מצוה ראשונה ממצוות עשה לידע שיש שם אלוה, שנאמר²: אנכי ה' אלקיך". במצוה זו פותח הרמב"ם גם את ההלכות שבספרו משנה תורה³ – "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון...".

אך בהלכה הראשונה אין הרמב"ם אומר שידיעה זו – "שיש שם מצוי ראשון" היא מצוה עשה⁴, אלא תחלה הוא מרחיב במשך חמש הלכות ומציין מוספר פרטים בענין "מצוי ראשון", ורק לאחר מכן הוא מסיים ואומר, בהלכה ו': "ידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר²: אנכי ה' אלקיך".

מכך מוכן, שלפי שיטת הרמב"ם, מצות העשה של "אנכי ה' אלקיך" אינה רק ידיעה כללית, "שיש שם אלוה", "שיש שם מצוי ראשון", בלבד – אלא היא כוללת גם פרטים, הנמנים בהלכות האמורות, לגבי הקב"ה⁵.

וכפי שמבאר אברבנאל, בספרו, ראש אמנה⁶ – ומצוטט בספר המצוות של ה"צמח צדק"⁷ – שלפי שיטת הרמב"ם אין מצות העשה של האמנת⁸ האלקות להאמין רק בכך ש"האלוה נמצא בלבד", "שיש אלוה נמצא",

כי אז מתעוררת השאלה⁹: כיצד אפשר לחשב את האמנת האלקות למוצה, שהרי מצוה אפשרית רק אם יש מי שמצווה את המצוה, ולא ייתכן לומר שמצוה להאמין בקיומו של מצווה המצוות!

אלא מצוה זו היא להאמין ש"האלוה ברוך" הוא שוכר ידענו שהוא נמצא, מציאותו הוא יותר

(1) וראה ג"כ פיה"ש להרמב"ם סנהדרין בהקדמתו לפ' חלק – היסוד הא'
 (2) פרשתנו, כ. ב.
 (3) ריש הל' יסודי התורה.
 (4) וראה הלשון בקרית ספר (להמב"ש) כאן.
 (5) וכ"כ במגדל עוז ה"א: וכללו במצוה אנכי ה' – וראה "הדרן" על ספר משנה תורה להרמב"ם (קה"ת, תשמ"ה) הערה 35 בא"א.
 (6) פ"ז. שם פ"ז.
 (7) מצות האמנת האלקות פ"א.
 (8) כן הוא (תוכן) ל' הרמב"ם בסהמ"צ – ע"פ הצ"צ בסהמ"צ שלו (וראה לקמן הערה 10), וכן קוראה הצ"צ שם, וכן נקראת בכ"כ ספרים.
 (9) ראה ראש אמנה פ"ד ופ"ו. סהמ"צ להצ"צ שם (וראה גם הנסמן שם לפני פ"א).

נשיא דורנו – וועלכע האָבן זיך דאָ צוזאַמענגעקליבן מכל קצוי תבל אין דעם „כינוס השלוחות העולמי“ . . בזמננו זה, די לעצטע רגעים פאַר דער גאולה – צו מעורר זיין זיך און אַלע נשי ובנות ישראל וועגן דעם גודל הזכות פון נשי ובנות ישראל צו ברענגען די גאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש, וועלכע קומט „בשכר נשים צדקניות שיש בדור“, כנ"ל.

(משיחות ש"פ יתרו, כ"ף שבט, וליל יום ב' פ' משפטים, כ"ב שבט תשנ"ב)

(5) יל"ש רות רמז תרו בסופו (ממדרש זוטא רות).

הדור שלנו הוא הדור האחרון של הגלות והדור הראשון של הגאולה – כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא הודיע כמ"פ, שכבר סיימו את הכל ועכשיו צריכים רק לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש – במילא מובן שאם בינתיים הי' ענין של הסתלקות, כפי שהי' בכ"ב שבט בארבע שנים לפני זה (שנת ה'תשמ"ח), הרי זה אך ורק בכדי להביא העלי' היחידה שעדיין נשאר – העלי' של הגאולה האמתית והשלימה.

...דובר כמ"פ בהחידוש העילוי הנפלא של הדור – הדור האחרון של גלות והדור הראשון של גאולה – שהוא הוא הגמר והסיום של "מעשינו ועבודתנו" של בני' במשך כל הדורות שלפני זה, לסיים הביורורים האחרונים בגלות, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר – "לצחצח את הכפתורים"; העבודה שלנו ענינה להביא את הגאולה בפועל לדור הזה ולכל הדורות שלפני זה! זאת אומרת, שבדור זה מסיימים את ה"מעשינו ועבודתנו" של יהודים במשך כל הדורות.

...בהדור של נשיא דורנו גופא ישנם כמה שלבים ותקופות, ובכללות – שלשה שלבים: (א) יום עשירי לחודש אחד עשר (י"ד שבט ת"ש י"ד) – סיום התקופה של עבודת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בחיים חיותו בעלמא דין. (ב) היום שלמחרתו – יום אחד עשר לחודש אחד עשר (היום הראשון השלם לאחר ההסתלקות), ובמיוחד בשנת עשתי עשר (תשי"א)³ – כשהתחיל ההמשך והחידוש של תקופה חדשה ו"נתלו המאורות" של דור השביעי מאדמו"ר הזקן (או הדור התשיעי מהבעש"ט). (ג) התקופה שלאחרי ההסתלקותה של בתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר ביום כ"ב לחודש אחד עשר (כ"ב שבט תשמ"ח).

...יום העשירי בחודש האחד עשר מתייחס לסיום וגמר העבודה של בירור ה"שיריים" של גלות, "לצחצח הכפתורים".

שהתארים הגשמיים אשר „כתוב בתורה“ על הקב"ה הם „לפי דעתן של בני אדם .. והכל משל“; על בקשת משה „הראיני נא את כבודך“¹⁷, וכיצד היתה השגתו „מאמיתת המצאו“, וכדומה, והרי, לכאורה: מדוע חשוב להביא דיונים אלו בספרו היד החזקה, שהוא ספר הלכות הלכות¹⁸? ולפי האמור לעיל יש לומר, שענין זה קשור לחובה „לידע“, כי דוקא כאשר יודעים את הנאמר בהלכות אלו, או ידיעת ה' אינה כאמונה בלבד, אלא „לידע“ – ידיעה שכלית.

כלומר, כדי לצאת ידי חובת המצוה של ידיעת ה' חייבים לדעת לפחות את „הידיעות החקירות והבחינות“ היסודיות¹⁹ על מציאות ה', שאותן מבאר הרמב"ם בפרק זה^{19*}.

ג. „וידעתם כי אני...“

ויש לומר, שהמקור לדברי הרמב"ם, שמצות האמנת האלקות (א) אינה רק ידיעה כללית ש„האלוקה נמצא“, אלא גם ידיעת הפרטים אודות שלמות מציאות ה', (ב) כל זאת צריך לקיים באופן של „לידע“, למרות שבפסוק נאמר רק „אנכי ה' אלקיך“.

הוא בדברי²⁰ הוזהר²¹ וידעתם²² כי אני ה' אלקיכם... פקודא דא קדמא דכל פקודין (=מצוה זו ראשונה מכל המצוות) .. למנדע ליה לקודשא בריך-הוא .. דאית שליטא עלאה (=שיש אדון עליון) דאיהו רבון עלמא וברא עלמין כולהו שמיא וארעא וכל חיליהון“ (=שהוא רבון העולם וברא כל העולמות, שמים וארץ וכל צבאם).

ולשון הרמב"ם בהלכה הראשונה שלו דומה בתוכנה ללשון הוזהר: יסוד היסודות ועמוד החכמות „(פקודא דא קדמא דכל פקודין) לידע שיש מצוי ראשון „(למנדע ליה לקודשא בריך-הוא)“ והוא

(17) תשא לג, יח.

(18) לשון הרמב"ם בסוף הקדמתו לספר היד. וראה בארוכה ראש אמנה פ"ט.

(19) עפמ"ש הרמב"ם בסוף הקדמתו לס' היד „אדם קורא בתושב"כ תחלה ואח"כ קורא בה" – י"ל, דבכדי שתהי' ידיעה נכונה כדרוש, מוכרח לתרץ התארים גשמיים שנאמרו בתורה, וכן בקשת משה וכו'.

(19*) וראה „הדרן“ על הרמב"ם בסה"ש תשמ"ח ח"א ע' 206 ואילך ובהערות שם.

(20) וידוע דכו"כ הל' ברמב"ם מקורם בוזהר. וראה הרמב"ם הוזהר (סיני, כרכים לבילד) להר"ד מרגליות. וש"נ.

(21) ח"ב (רע"ז) כה, א.

(22) וראה 1, ז.

ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם... („וברא עלמין כולהו שמיא וארעא וכל חיליהון“). וכן לשון הרמב"ם (בהלכה ה) „המצוי הזה הוא אלוקי העולם אדון כל הארץ“ דומה ללשון הוזהר „דאית שליטא עלאה דאיהו רבון עלמא“.

מדברים אלו של הוזהר מסיק הרמב"ם²³, ש„פקודא דא“ קשורה לדעת – וידעתם .. למנדע“. אין די בידיעה כללית „שהאלוקה נמצא“, אלא הכרחי לדעת פרטים²⁴ על מציאותו יתברך, שמפרטים אלו מבינים ש„מציאותו הוא יותר ראשון ויותר שלם...“.

אמנם בוזהר מובא על כך הפסוק „וידעתם כי אני ה' אלקיכם“, ולא הפסוק „אנכי ה' אלקיך“, כי בוזהר מדובר על משה רבינו אשר לימד את ישראל אודות ידיעת ה' לפני צאתם ממצרים, כדי²⁵ שהם יאמינו „בכל אינון נסין וגבורין דעבד לון במצרים“ (=בכל אלה הניסים והגבורות שעשה להם במצרים), וזה נעשה על פי הנאמר אז: וידעתם כי אני ה' אלקיכם.

אך החובה שלנו בקיום המצוה היא, כדברי הרמב"ם הידועים²⁶, עקב „מצות הקדוש-ברוך“ הוא על ידי משה רבינו ע"ה (בסיני²⁷), ולכן הציווי על האמנת האלקות הוא מן הפסוק „אנכי ה' אלקיך“, כפי שמוצאים בוזהר עצמו (במקום אחר²⁸): פקודא קדמאא אנכי.

ואין קשה מדוע הפרטים הנ"ל אודות אופן קיום המצוה נלמדים מן הפסוק „וידעתם כי אני ה' אלקיכם“²⁹ שלפני מ"ת, כי במספר מקומות אנו מוצאים³⁰ ש„גילוי מילתא“ או פרטים של מצוה

(23) להעיר מסהמ"צ להצ"צ שם בתחלתו. וראה גם ראשית חכמה ש' היראה פ"א. ס' חרדים רפ"א. ועוד.

(24) אלא שלגבי הידיעה דה' הוא האלקים (המצוה דאחדות השם) – הי' ידיעה „בכללא .. באורח כלל“ (וזה שם).

(25) ראה ניצוץ אורות לזהר שם.

(26) פיה"מ תולין ספ"ז.

(27) בפיה"מ ליתא תיבת „בסיני“. אבל עכ"ל שכי"ה כוננת הרמב"ם, שדרי מפרש בזה לשון המשנה (שמעתיקו לפניו) מסיני נאסר"ם. וכן מפורש בהמשך דבריו בפיה"מ: „תרי"ג מצות .. למשה מסיני. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 96 הערה 6.

(28) ח"ג (רע"ז) רנו, ב.

(29) ובראש אמנה (פ"ו ועוד) דמ, אנכי היא" למדין שמציאותו הוא יותר שלם. ע"ש.

(30) ראה שד"ח כללים מערכת האלף כלל שכא. אנציקלופדי' תלמודית ערך אין למדין מקודם מ"ת. וש"נ. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 142.

(* כ"ה גירסת הרמב"ם במשנה שם (ראה פיה"מ הוצאת קאפח). ובמשנה לפנינו: בסיני נאמר.

גלמדים גם מענינים שלפני מתן תורה.³¹

ופעולותיו...⁴⁰ ולאחר מכן, תבא האהבה בהכרח⁴⁰ –

ד. הדרך לאהבת ויראתו

לפי כל האמור לעיל ניתן לבאר ענין בדברי הרמב"ם התמוה, לכאורה:

בפרק השני של הלכות יסודי התורה מתחיל הרמב"ם לדבר על מצוות אהבת ה' ויראתו, ובהמשך הוא אומר³²: „והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן³³ האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב... לידע ה' הגדול... ויפחד... ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהיה פתח למבין לאהוב את ה'“

ולאחר מכן הוא מרחיב ומפרט, במשך שלשה פרקים אודות „מעשיו וברואיו הנפלאים“: פרק אחד³⁴ על המלאכים, שזהו חלק מ„מעשה מרכבה“³⁵, ושני הפרקים הבאים – על „מעשה בראשית“³⁶, ולאחר מכן³⁷ הוא מסיים ואומר: בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו ומכיר כל הברואים.. מוסיף אהבה למקום... ויירא ויפחד... ולכאורה, אין מובן: אמנם הדרך לאהבתו ויראתו היא „בשעה שיתבונן...“ אך הרמב"ם הוא ספר של „הלכות הלכות“¹⁸, וכיצד מתאימה לספר משנה תורה ההרחבה אודות „מעשיו וברואיו הנפלאים“?

אמנם, מדברי הרמב"ם בספר המצוות³⁸ מובן, שהענין של „יתבונן האדם במעשיו...“ אינו הכשר מצוה בלבד, אלא זהו מעשה המצוה³⁹: הציווי על האדם הוא „שנחשוב ונתבונן במצוותיו ומאמריו

(31) ראה לדוגמה – רמב"ם סוף הל' מילה, הגדולה מילה שנכתרו עליו י"ג ברייתו (ויכולם נאמרו לפני מ"ה) מכל מצות התורה שנכתרו עליהן ג' ברייתו (שכולם לאחר מית).

(32) שם הל' ב.

(33) וממשך כדלקמן: חכמתו כו' לידע – חב"ד (אלא שחכמתו – חכמת השם).

(34) פ"ב סה"ג ד"ה (וראה לקמן בפנים סעיף ה בנוגע לסיום הפרק).

(35) שם הל' א.

(36) שם פ"ד הל' י.

(37) פ"ד הל' י"ב (לאחר ביאור החילוק בין מעשה מרכבה ומעשה בראשית – שם הל' א).

(38) מ"ע ג. וראה לקמן הערה 50.

(39) ראה קנאת סופרים לסהמ"צ שם. וראה גם מאמר אדה"ז בשם הה"מ – נדפס בהתמים (ח"ד ע' מה [קפת, א]) ואגרות קודש אדמו"ר מהר"י"צ ח"ג (ע' תכו). ד"ה להבין מצות אהבה נדפס בהוספת לסהמ"צ להצ"צ (ובהערות לשם ע' 408, בהוצאת תשנ"ג ושלמה"ז – ע' 420) ועוד.

אך, לכאורה, אין די בהסבר זה, שמשום כך יקבע הרמב"ם בספרו משנה תורה, ספר של „הלכות הלכות“, את עניני ההתבוננות שבאמצעותם אפשר לעורר „אהבת ה' ויראתו“. לכאורה, שייך פירוש זה לספרי חקירה וכדומה⁴¹. ההלכה היא, שדרושה התבוננות ב„מעשיו וברואיו הנפלאים“ וכדומה, אך הביאורים של „מעשיו וברואיו הנפלאים“ אינם שייכים, לכאורה, להלכה, ואין מקומם בספר משנה תורה.

ה. הלכות הכרחיות לידיעת ה'

אך ההסבר לכך הוא: הענינים שבהם עוסק הרמב"ם בשלשה פרקים אלו – מעשה מרכבה ומעשה בראשית – אינם רק ענינים שבהם מתבוננים כדי להגיע לאחר מוכן לאהבת ה' ויראתו, אלא הם חלק ממצות ידיעת ה'⁴²,

כפי שמבואר ב„פירוש“ על הרמב"ם⁴³: ונכלל תחת ידיעת שתי מצוות אלו [לידע שיש שם אלוקה, שאין עמו א"ל אחר] ענין מעשה בראשית ומעשה מרכבה שמדיעתם יודעו הראיות על מציאות הבורא ושהוא לבדו ראשון וצור לכל⁴⁴.

וכפי שמודגש גם בלשון הרמב"ם עצמו, שהענינים שבשלושת פרקים אלו מהווים המשך לעניני ידיעת ה' שבפרק הראשון: א) בפרק השני, לאחר ההרחבה אודות המלאכים, חוזר הרמב"ם⁴⁵ לבאר בהרחבה כיצד הקדוש ברוך הוא „יודע עצמו .. יודע הכל .. מכיר אמתו ויודע אותה כמו שהיא...“ הוא היודע...“ (ב) בסוף הפרק⁴⁶ הוא אומר: דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו... כל העיקרים שבשני פרקים אלו כו' הוא הנקרא מעשה מרכבה. כלומר, שני הפרקים מרכיבים ביחד ענין

(40) הרמב"ם בסהמ"צ שם.
(41) ע"ד * שחילה צריך להתנהג כהוראת הרופא אבל אין ההוראות עצמן חלק דההלכה אף שמקצתן הובא ברמב"ם (ראה רמב"ם הל' דעות פ"ד הכ"א. וראה לקו"ש הכ"ג ע' 35 ואילך ע"ד הרפואות שברמב"ם. ע"ש).
(42) אף שהוא דוחק קצת, כיון שבהלכות אלו מדבר רק במצוות אהבה, אבל ראה בפירוש להרמב"ם (ויעתק בפנים).
(43) ריש הל' יסודי התורה.
(44) אלא שאח"כ מוסיף דמה באים גם לאהבת ה' ויראתו כו'.
(45) פ"ב הל' י"ג.
(46) הל' א.

(* אלא שהוראות הרופא אינן חלק מתורה כלל, משא"כ כאן שהן תורה אבל לא חלק ההלכה שבתורה.

טאג לאחרי ההסתלקות), ובמיוחד בשנת עשתי עשר (תשי"א)³ – ווען עס האָט זיך אָנגעהויבן דער המשך וחידוש פון אַ נייער תקופה ו„נתלו המאורות“ פון דעם דור השביעי פון אַלטן רבי'ן (אָדער דור התשיעי פון בעש"ט). (ג) די תקופה נאָך דער הסתלקות פון בתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר ביום כ"ב לחודש אחד עשר (כ"ב שבט תשמ"ח).

... יום העשירי בחודש האחד עשר גייט אויף דעם סיום וגמר העבודה פון מברר זיין די לעצטע „שיריים“ פון גלות, „צופצן די קנעפלעך“.

... דער יום למחרתו – יום אחד עשר לחודש אחד עשר – באַדייט אַז נוסף און נאָך דער עבודה פון יום עשירי בחודש אחד עשר, דערגרייכט מען און מען ווערט נתעלה (לויט דעם כלל פון „מעלין בקודש“) אויך צו דעם גילוי (יום) פון אחד עשר.

... אין דעם גופא קומט מען דערנאָך צו נאָך אַ העכערע דרגא – אַז מ'האַלט שוין נאָך דעם סיום העבודה פון אַלע בירורים, און מ'האַט שוין אויך „צוגעפּוצט די קנעפּ“ וכו', און מ'דאַרף נאָר שטיין גרייט צו מקבל זיין משיח צדקנו – די שלימות פון אחד עשר (אינגאַנצן שלא בערך צו עשר) .. כמרומו אין כ"ב שבט .. אחד עשר בכפליים.

... נאָך כ"ב שבט (יום הסתלקות פון בתו) האָט זיך אויפגעטאָן דער שלב האחרון אין צוגרייטן די וועלט (אַלס אַ דירה לו יתברך בתחתונים) צו דער גאולה .. שלימות ענין זה קומט ע"י ובשכר נשי ובנות ישראל.

... דערפון האָט מען דעם לימוד פאָר נשי ובנות ישראל בכלל, ובמיוחד – פאָר די שלוחות תחינה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר

(3) ראה סה"ש תשי"ח ח"א ע' 255 הערה 99.
(4) ברכות כח, א. וש"נ.

פה.

אונזער דור איז דער לעצטער דור פון גלות און דער ערשטער דור פון דער גאולה – ווי כ"ק מו"ח אדמו"ר דער בעל ההילולא האָט מכריז ומודיע געווען כמ"פ, אַז מ'האָט שוין אַלץ פאַרענדיקט און איצטער דאַרף מען נאָר מקבל זיין משיח צדקנו בפועל ממש – במילא איז פאַרשטאַנדיק, אַז אויב בינתיים איז געווען אַן ענין של הסתלקות, ווי דאָס איז געווען בכ"ב שבט בארבע שנים לפני זה (שנת ה'תשמ"ח), איז דאָס אַך ורק בכדי צו ברענגען די איינציקע עלי' וואָס איז נאָך געבליבן – די עלי' פון דער גאולה האמיתית והשלימה.

. . . מ'האָט גערעדט מערערע מאָל דעם געוואַלדיקן חידוש ועילוי פון דעם דור – דער לעצטער דור פון גלות און דער ערשטער דור פון גאולה – אַז ער שטעלט מיט זיך פאַר דעם גמר וסיום פון „מעשינו ועבודתינו“ פון אידן במשך כל הדורות שלפני זה, צו פאַרענדיקן די לעצטע בירורים אין גלות, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר² – „צופצן די קנעפלעך“; אונזער עבודה באַשטייט אין ברענגען די גאולה בפועל פאַר דעם דור און פאַר אַלע דורות שלפני זה! דאָס הייסט, אַז אין דעם דור איז מען מסיים מעשינו ועבודתינו פון אידן במשך כל הדורות.

. . . אין דעם דור פון נשיא דורנו גופא זיינען פאַראַן עטלעכע שלבים ותקופות, ובכללות – דריי שלבים: (א) יום עשירי לחודש אחד עשר (י"ד שבט ת"ש י"ד) – דער סיום התקופה פון עבודת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בחיים חיותו בעלמא דיין. (ב) דער יום למחרתו – יום אחד עשר לחודש אחד עשר (דער ערשטער גאַנצער

אחד, מעשה מרכבה. ג) בסוף פרק ד'⁴⁷ אומר הרמב"ם, ועניני ארבעה פרקים אלו.. הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס" – כל ארבעת הפרקים מרכיבים ביחד ענין אחד – פרדס.

והרמב"ם מקשר „כללים גדולים“ אלו לאהבת ה' ויראתו⁴⁸, ולא למצות ידיעת ה', שעליה מדובר בפרק הקודם, משום שהרמב"ם מזכיר את הענינים של ידיעת ה' בהתאם למצוות שאליהן הם שייכים⁴⁹. ומשום שה„כללים גדולים“ קשורים גם למצוות של אהבת ה' ויראתו, לכן מציין אותם הרמב"ם גם כפרט של מצוות אהבת ה'⁵⁰ ויראת ה', ולא רק כהמשך לפרק הקודם.

ולפי זה יש לומר, שלכן מביא הרמב"ם בספרו את ה„כללים גדולים ממעשה רבון העולמים“ – כי כדי לקיים את מצות ידיעת ה', שכונתה לידיעה שכלית אודות האופן של מציאות ה' – „שמציאותו הוא יותר.. שלם“ – הכרחי לדעת לפחות „כללים גדולים“ אלו, כיון ש„מדיעתם יודעו הראיות על מציאות הבורא ושהוא לבדו ראשון וצור לכל“.

1. „אלא לדעת את ה'..“

לפי האמור לעיל, שהענינים של מעשה מרכבה

47 הי"ג.
48 שם פ"ב ה"א"ב.
49 להעיר ג"כ מנקאת ספרים הנ"ל הערה 39.
50 ויומתק עוד יותר ע"פ לשון הרמב"ם (פ"ב ה"ב), הוא אהב כו' ומתאוה כו' לידע השם הגדול .. כמו שאמרו חכמים (ספרי ואתחנן ו' ו) בענין אהבה שמתוך כך אתה מניח את מי שאמר וחי' העולם, שגוה משמעו, שהענין ידיעת ה' הוא לא רק הדבר המביא לידי אהבה, כ"א גם (לאידך) – שהוא המבוקש והמטרה דאהבת ה'. ועייני' לשונו בהל' תשובה ספ"י (וישם ה"א). ולהעיר משהג"צ מ"ע א: כשתאהב אותו .. כאשר הגיע לך מהשגת אמתו (אוי) אתה קורא .. (גם) הסכלים .. לדעת ידיעת האמת אשר ידעתו. – וראה גם לקו"ש חל"ה ע' 35 ואילך. ויש לומר, כי להרמב"ם ענינה של מצות אהבה היא (לא רק המדה ורגש שבלב, כ"א) זה ש„נפשו קשורה באהבת ה'“ (ל' הרמב"ם הל' תשובה פ"י ה"ג), זה קשור עם דעת האדם. ונמצא, שהנמצאה דידיעת ה' היא לא רק סיבה המביאה לידי אהבת ה' כ"א שהיא גם חלק מתוכן מצות אהבה. ועפ"י יומתק לשון הרמב"ם הל' יסודות פ"ד ה"ג: ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצות האלו הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס (וקאי על עניני ההתבוננות כו') – כי עניני ההתבוננות והידיעות בגדלות ה' כו', ה"ה חלק ממצות אהבה גופא**.

* אלא שבספרו"צ שם משמע קצת דמ"ש בספרי „מתוך כך כו' קאי על ההתבוננות המביאה לידי אהבה.
** להעיר מתייא קורא ד"ה הנה (קסב, א), „מצות האהבה .. הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות נמי"ש הרמב"ם ז"ל שהיא מיסודי התורה כו'“ וראה הערה ב', שיעורים בספר התניא (קה"ת תשמ"ו) שם.

ומעשה בראשית, שמביא הרמב"ם בספרו, הכרחיים למצות ידיעת ה', ויותר מכך – הם חלק ממנה – ניתן להסביר גם את ההלכה האחרונה – סיום וחותם ספר משנה תורה⁵¹, וכך נאמר שם:

„ובאותו הזמן .. לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים⁵² גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר⁵³ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים“.

יש להבין:

(א) מה הם שני הענינים – „יודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם“? מכך שהרמב"ם מקדם ואומר „לא יהיה עסק... אלא לדעת את ה' בלבד“, הכרחי שגם ה„דברים הסתומים“ קשורים ב„לדעת את ה'“ ומהו ההבדל בין „דברים הסתומים“ לבין „דעת בוראם“?

(ב) מהמשך דברי הרמב"ם מובן שההגבלה „כפי כח האדם“ אמורה דוקא לגבי „וישיגו דעת בוראם“ ולא לגבי „ויודעים דברים הסתומים“. ועל כך דרוש הסבר!

(ג) מה קשור ומוסיף כאן סוף הפסוק „כמים לים מכסים“ מן המילים „מלאה הארץ דעה את ה'“ יודעים ש„לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד“.

יותר מכך: גם בהלכות תשובה⁵⁴ מתאר הרמב"ם את ימות המשיח ואומר שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת שנאמר⁵⁵ כי מלאה הארץ דעה את ה', ואין הוא מביא את סוף הפסוק „כמים לים מכסים“.

ז. מעשה מרכבה ומעשה בראשית

לפי המוסבר לעיל, שכדי לקיים את מצות ידיעת ה' הכרחי לדעת את הענינים של מעשה מרכבה ומעשה בראשית, יש לומר⁵⁵, ששני הביטויים הנ"ל הם בהתאם לשני הענינים, מעשה מרכבה ומעשה בראשית:

בביטוי „דברים הסתומים“, ללא ההסבר

51 סוף הל' מלכים.
52 וממשך „ויודעין כו' וישיגו“ – חב"ד (שבאדם). ראה לעיל הערה 33.
53 ישע"י יא, ט.
54 פ"ט ה"ב (שורמב"ם מציינו בהל' מלכים שם סה"ד).
55 ראה ב„הדרן“ הנ"ל (הערה 5) כפי שבהערות שם באופן אחר. ואכ"מ.

(עשירי בשבת) כולל אויך דער גילוי תורת החסידות (די מעינות הבעש"ט) על ידו, האָט מען אויך דעם גילוי פון בחי' אחד עשר „גואל ראשון הוא גואל אחרון“³, דוד מלכא משיחא.

(משיחות ש"פ יתרו, כ"ף שבט תשנ"ב)

3) ראה שמור"ר פ"ב, ד. שם, ו. זח"א רנ"ג, א. ש' הפסוקים פ' ויחי. תו"א משפטים

עה. ב.

בזמננו זה, בעמדנו סמוך מיד להגאולה האמיתית והשלימה... כמדובר כמ"פ שסיימו כבר הכל וכעת צריכה להיות רק הגאולה בפועל.

* * *

...מדובר כמ"פ בענין הראשי-תיבות בדרך אפשר של "מיד" – משה, ישראל (הבעש"ט), דוד מלכא משיחא, היינו שהדור הראשון דמתן תורה (דור משה) מתקשר עם הדור האחרון (דהגאולה ע"י דוד מלכא משיחא), ע"י גילוי החסידות דהבעש"ט ורבותינו נשיאינו ממלאי מקומו, אשר לכשיפוצו מעינותיך חוצה "אתי מר" דא מלכא משיחא!¹

ויש לומר, שבהתאם לתוכן תיבת "מיד", צריך לומר שג' האותיות קשורים לא עם ג' זמנים שונים (משה בדורו, ישראל הבעש"ט בדורו, ודוד מלכא משיחא בדורו), אלא באים כולם יחד בסמיכות ממש ("מיד") בכל דור ודור ובכל זמן וזמן. כמרמזו גם בזה ש"מיד" הוא גם ר"ת "משה, יהושע, דורס", ששלשתם היו בדור אחד.

וכן יש לומר בנוגע לדורנו זה – שבדור זה עצמו ישנו הגילוי דשלושתם – מ' (ר"ת משיח') י' (ר"ת דב' שמותיו דכ"ק מו"ח אדמו"ר) וד' (דורס); יחד עם המשה שבדורנו (כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו), בחי' עשר (עשירי בשבת), כולל גם הגילוי דתורת החסידות (מעינות הבעש"ט) על ידו, ישנו גם הגילוי דבחי' אחד עשר, "גואל ראשון הוא גואל אחרון"³, דוד מלכא משיחא.

והתוספת שמדובר כאן על הבורא, הכוונה היא לענינים של „מעשה בראשית“. אמנם אלו הם דברים „שהן מחוברים מגולם וצורה“⁵⁶, אך הם „דברים עמוקים“⁵⁷: אלה הם פרטי הבריאה שאין רואים את חשיבותם ומשמעותם בעיני בשר, אלא הם נסתרים, „דברים עמוקים“, שצריך „דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בוריי“⁵⁸, ולכן מגדיר אותם הרמב"ם „דברים הסתומים“.

אך מצד שני, כיון שזהו „מעשה בראשית“, ניתן להבין זאת.

לאחר מכן תהיה דרגה נעלה יותר – „וישיגו דעת בוראם“ – את הענינים של מעשה מרכבה. שאפילו לגבי המלאכים⁵⁹, כיון שהם „צורה בלא גולם כלל“⁶⁰, אין האדם המורכב „מגולם וצורה“⁶¹ מסוגל להגיע להבנה אמיתית בהם⁶². ועל-אחת-כמה זוכמה לגבי „דעת בוראם“, שבודאי, כפי שמסביר הרמב"ם⁶³, לא ייתכן ש„אדם החי שהוא מחובר מגוף ונפש“ ישיג את „אמיתית המצאו כאשר היא“.

ולכן צריך הרמב"ם להוסיף „וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם“.

ה. השגה חיובית והשגה שלילית

לפי זה יובן מדוע מביא הרמב"ם את סיום הפסוק „כמים לים מכסים“:

ההבדל בין מעשה מרכבה לבין מעשה בראשית הוא, כדברי הרמב"ם⁶⁴, שהענינים של מעשה בראשית „אינם כענין עומק“ של עניני מעשה מרכבה, ומכך נלמדת ההלכה (והבדל למעשה) לגבי האופן שבו „דורשים“ במעשה מרכבה או במעשה בראשית, כמוסבר ברמב"ם⁵⁸.

הבדל זה אינו רק ב„כמות“ ההבנה, שעניני מעשה מרכבה עמוקים יותר מעניני מעשה

בראשית, אלא זוהי „איכות“ אחרת, ואופן שונה של הבנה:

מעשה בראשית, אשר בבריאה עצמה, אפשר להבין באופן חיובי – „השגת החיוב“. ואילו את מעשה מרכבה, שאלה הם ענינים הקשורים להבנת הבורא⁶⁵, „ישיגו דעת בוראם“, אי אפשר להבין בדרך החיוב, אלא בדרך השלילה בלבד – „דיעות השלילה“.

וכפי שמסביר הרמב"ם בהרחבה בספרו מורה הנבוכים⁶⁶, שעל הקב"ה אי אפשר לומר תארים חיוביים, אלא תארי שלילה בלבד,

לדוגמא: כשאומרים שהקב"ה „חכם“, הכוונה היא לשלול ממנו את כל מה שהוא הדיפך מן החכמה, וכך גם בתארים אחרים.

לכן אי אפשר להבין את הקב"ה בהשגה „חיובית“, אלא בהשגת השלילה.

אמנם גם ידיעת השלילה היא ידיעה, וכפי שמבאר הרמב"ם⁶⁷, שעלידי ריבוי השלילות „תקרב אל ההשגה ותהיה יותר קרוב אליו“, „קרובך תוארי השלילה לידיעת ה' יתברך והשגתו“,

למרות זאת⁶⁸, אפילו באופן הנעלה ביותר של השגת השלילה, אין זו השגה של מהות הבורא – „אמיתת המצאו“ עדיין נסתרת ונעלית מהשגה שכלית.

ט. „ים“ – בלי גבול

בכך יובן ההבדל בדברי הרמב"ם בין מעשה מרכבה לבין מעשה בראשית:

על מעשה מרכבה אומר הרמב"ם⁶⁵: „דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו כמו טיפה מן הים הם ממה שצריך לבאר בענין זה“. ואילו לגבי מעשה בראשית הוא אומר⁶⁶: „כל הדברים האלו שדברנו בענין זה כמר מדלי הס“.

ולפי האמור לעיל מובן בפשטות: הענינים של מעשה בראשית הם מוגבלים, משום שהם שייכים לבריאה. ולכן, למרות שהרמב"ם מציין רק את הכללים וראשי הפרקים, אשר משום כך זהו רק

65) ראה פיה"מ לרמב"ם תגיגה (פ"ב מ"א) ובפתיחתו למור"נ. שמעשה בראשית היא חכמת הטבע ומעשה מרכבה הוא חכמת האלקות (ומה שנכלל בזה גם אודות מלאכים – מובן ע"פ מ"ש במו"נ ח"ג פמ"ה).
66) ח"א פנ"ח ואילך.
67) שם פנ"ט, הובא בלקו"ת פקודי ו, ג.
68) ראה מו"נ שם.

56) ל' הרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ג – בנוגע לגלגלים כו', שהם חלק ממעשה בראשית (משא"כ מלאכים ששייכים למעשה מרכבה).
57) ל' הרמב"ם שם פ"ד ה"י.
58) רמב"ם שם ה"א.
59) ראה לקמן הערה 65.
60) רמב"ם שם פ"ב סה"ג.
61) רמב"ם שם ה"ג. וראה לקמן בפנים (והערה 63).
62) ראה רמב"ם שם ה"ד; ומהו זה כו' הכל במראה הנובאה בדרך חזירה.
63) שם פ"א ה"י. וראה ג"כ רמב"ם שם ה"ט. שם פ"ב ה"ח וה"י. הל' תשובה פ"ח סה"ב. ובארוכה – פיה"מ בהקדמה לפ' חלק ד"ה ועתה אהל.
64) הל' יסוה"ת פ"ד ה"י.

פד.

בזמננו זה, ווען מ'האלט סמוך גלייך פאַר דער גאולה האמיתית והשלימה. . כמדובר מערערע מאָל אַז מ'האָט שוין אַלץ פאַרענדיקט און איצטער דאַרף נאָר זיין די גאולה בפועל.

* * *

מדובר כמ"פ די ראשי תיבות בדרך אפשר פון „מיד" – משה, ישראל (הבעש"ט), דוד מלכא משיחא, ד.ה. אַז דער דור הראשון פון מתן תורה (דור משה) פאַרבינדט זיך מיט דעם דור האחרון (דהגאולה ע"י דוד מלכא משיחא), דורך גילוי החסידות פון דעם בעש"ט און רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו, וואָס לכשיפוצו מעינותיך חוצה, „אתי מר" דא מלכא משיחאי.

ויש לומר, אַז בהתאם צו דעם תוכן פון דעם וואָרט „מיד" (גלייך), דאַרף מען זאָגן אַז די דריי אותיות זיינען פאַרבונדן ניט מיט דריי באַזונדערע זמנים (משה בדורו, ישראל הבעש"ט בדורו, און דוד מלכא משיחא בדורו), נאָר זיי קומען אַלע צוזאַמען בסמיכות ממש („מיד") בכל דור ודור ובכל זמן וזמן. כמרומז אויך אין דעם וואָס „מיד" איז אויך ר"ת „משה, יהושע, דורם", וואָס אַלע דריי זיינען געווען בדור אחד.

וכן יש לומר בנוגע לדורנו זה – אַז אין דעם זעלבן דור האָט מען דעם גילוי פון אַלע דריי – מ' (ר"ת משיח), י' (ר"ת פון ביידע נעמען פון כ"ק מו"ח אדמו"ר) און ד' (דורם): צוזאַמען מיט דער משה שבדורנו (כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו), בחי עשר

- 1) אנה"ק הידועה דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.
- 2) להעיר שמנחם שמו (סנהדרין צח, ב).

לקוטי

„כמר", טיפה⁶⁹ – הרי זה כיחוס של הטיפה לגבי דלי, שכמות המים הנכנסת לדלי היא מוגבלת ביותר.

ואילו לגבי מעשה מרכבה אומר הרמב"ם „כטיפה מן היס", כי „ים מצביע על אי-הגבלה, עד שאפילו בהלכה⁷⁰ נקבע ש„ים" הוא „מים שאין להם סוף",

אמנם גם למי הים יש גבול, עד כדי כך שנאמר בגמרא⁷¹, „יודעין לשער כמה טיפות יש בים", אך בכל זאת, עצם העובדה שמגדירים את הים כ„מים שאין להם סוף" מוכיחה שמי הים רבים כל כך עד שניתן על-פי תורה לכנותם „אין סוף", ולפחות בשם המושאל⁷².

י. „ים" – מעשה מרכבה

ועוד יש לומר: מקרא מלא דיבר הכתוב⁷³, „כל הנחלים הולכים אל הים והים אינו מלא". ולפי זה יש לומר, שנאמר על מי הים שהם „מים שאין להם סוף" משום שבכוח יש בו מים בלי גבול, שהרי הים אף פעם אינו מלא. למעשה, מי הים הם מוגבלים ויודעין לשער כמה טיפות יש בים, אך בכוח – הים אינו מלא בכל הטיפות, והוא מקום של מים שאין להם סוף.

וכיון שהענינים של מעשה מרכבה הם מעל לגבולות הבריאה, לכן הם כ„ים" – ללא סוף.

ולפי זה מובן גם מדוע מוסיף הרמב"ם בסוף ספרו את סיום הפסוק „כמים לים מכסים": בכך הוא רומז, שלמרות שבאותם הימים „ישגו דעת בוראם כפי כח האדם", הרי כיון שזהו „דעת בוראם", הרי זה תמיד נועל לנברא, „כמים לים מוכסים", שאפשר להשיג זאת ביריעת השלילה בלבד, כדלעיל.

יא. „צריך לידע אותם תחלת הכל"

מכל האמור לעיל נלמדת הוראה גם לגבי לימוד

69) ויש לומר, שהטעם שנקט הרמב"ם הלשון „במר (מדלי)" הוא [לא רק מושם שכי"ה לישנא דקרא (ישעי"ג, טו) כ"א גם] בכדי לרמז על התוכן ד„מר" – לשון מרירות, שע"י „שאדם מתביגן בדברים האלו .. ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו .. וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושח וכלימה ריק וחסר" (ל' הרמב"ם שם פ"ד הי"ב. וראה גם שם פ"ב ה"ב).

70) יבמות קכ"א, א. וש"נ. רמב"ם הל' גירושין פ"ג ה"טז.

71) הוריות י, סע"א.

72) ולהעיר נאווה"ת בראשית (כ"ך ו) תתלת, א בדיוק הלשון, „לשער כמה טיפות יש בים" – שהוא „ע"ד שיער עצמו בבת שאינו גבול כ"א מקור עכ"פ לגבול".

73) קהלת א, ז.

יתר

שיחות

מעשה מרכבה ומעשה בראשית:

בהקדמת ספרו, ב„מנין המצוות על סדר הלכות הרמב"ם", כותב הרמב"ם, שבספר המדע הוא כלל את „כל המצוות שהם עיקר דת משה רבינו ע"ה וצריך אדם לידע אותם תחלת הכל". מכך מובן לגבי ספר המדע עצמו, שהענינים שכתב הרמב"ם בתחלת ספר המדע וקרא להם „הלכות יסודי התורה", צריכים להילמד לפני הענינים האחרים שבספר המדע, ועל-אחת כמהד"כמה לפני הענינים של שלשה עשר ספרי היד החזקה הבאים.

ובהלכות יסודי התורה עצמן, צריך לדעת בראש ובראשונה את „יסוד היסודות ועמוד החכמות". וכיון שכל „עניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו .. שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס"⁷⁴ הכרחיים כדי שיוכלו לקיים את „יסוד היסודות... לידע שיש שם מצוי ראשון...", כדלעיל – יוצא, שבנוסף לחובה ללמוד ענינים אלו באופן כללי, יש להקדים וללמוד ענינים אלו לפני הלימוד של ענינים אחרים בתורה⁷⁵.

יב. לימוד מעשה בראשית לאחר הלכות רבות:

לכאורה, לפי זה יש להבין את דברי הרמב"ם על כך⁷⁴: „ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כרסו לחם ובשר .. לידע האסור והמותר...". שאת עניני הפרדס, שבארבעה פרקים אלו, יש ללמוד רק לאחר שלומדים הלכות רבות בתורה (לחם ובשר).

ויותר מכך: בהקדמה לספרו⁷⁶ כותב הרמב"ם: אדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל-פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם". לאחר התורה שבכתב אין לומדים ספרים אחרים של התורה שבעל-פה, ובודאי שאין האדם לומד „הוויות דאביי ורבא"⁷⁷, או ממלא כרסו לחם ובשר – אלא הדבר הראשון שהרמב"ם מלמד הוא מעשה מרכבה ומעשה בראשית!

זאת ועוד: את ארבעת הפרקים קבע הרמב"ם בספרו, שעליו הוא מציין בהקדמתו⁷⁶, שהספר מיועד „לקטן ולגדול", ובודאי שקטן לא מילא כרסו לחם ובשר.

74) הרמב"ם פ"ד הי"ג.

75) ראה ג"כ אגרת תחית המתים שלו ספ"א ורפ"ב. וראה ראש אמנה פ"ט. לקושי חכ"י ע' 34.

76) בסופה.

77) ל' חז"ל סוכה כח, א – הובא ברמב"ם הל' יסודות שם.

הוספה

בשורת הגאולה

טו.

„קהל גדול ישובו הנה“¹, לארצנו הקדושה, „ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה“²,

— שלכן, גם לפני הגאולה יושבים בה בני לבטח, ללא פחד מזה ש„אומות העולם מתרעשים ומתבהלים“ בגלל ש„מלכי אומות העולם מתגרים זה בזה“, כיון שהקב"ה „אומר להם (לישראל), בני, אל תתייראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם . . . (וכופל הענין) אל תיראו, הגיע זמן גאולתכם“³, „מלך המשיח . . . עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם“³.

(משיחות ש"פ יתרו, ח"י שבט תנש"א)

יג. „לטייל“ ולא רק „להכנס“

ההסבר לכך הוא⁷⁸: הרמב"ם מבהיר זאת בדיוק שבלשונו „אין ראוי לטייל בפרדס“, ובכך הוא מושג מלשון חז"ל⁷⁹, „נכנסו לפרדס“. המשמעות של „לטייל“ אינה כניסה בלבד, אלא שהיה בהרחבה ובאופן של טיול ותענוג⁸⁰ – לעסוק בענינים אלו בהתבוננות עמוקה ורחבה⁸¹, עד אשר הוא מתענג בהם⁸², ואופן כזה של לימוד בפרדס צריך להיות רק לאחר ש„נתמלא כרסו לחם ובשר“, וגם – כפסק הרמב"ם⁸³, „ציוו החכמים הראשונים שאין דורשים בדברים האלו ברבים“⁸⁴.

יד. ידיעה – הכנה לימות המשיח

מצד שני: לגבי לימוד ענינים אלו באופן כזה, כפי שקובע הרמב"ם בספרו, הרי אדרבה: חובה ללמוד זאת „תחלת הכל“, כי „יסוד היסודות ועמוד החכמות“ הוא לדעת את הקדוש-ברוך הוא, והלכות אחרות בתורה מבוססות על עמוד זה, ומיוסדות על יסוד זה.

ועל ידי עיסוק עתה בענינים של ידיעת ה', נזכה בקרוב ל„ימות המשיח“, אשר, כדברי הרמב"ם, „לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד . . . כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים“.

(משיחות י"א ניסן, אחרון של פסח וש"פ אמור תשד"מ, ש"פ וארא תשמ"ה)

(78) ראה ג"כ „הדרן“ הג"ל (הערה 5) עיף א והערה 6 שם. (79) תגיגה יד, ב (בגמ' לפנינו: בפרדס. ובע"י, רש"י ותוס': לפרדס. וכ"ה בכ"י שברק"ס). (80) ראה כתובות סב, א. ובמרוזל הובאו בערוך „טייל“ – ולהעיר מסנה' (קב, א): נטייל בג"ע (ובריבוי מקומות בזהר עד"ו). (81) ובתגיגה שם „נכנסו“ ואז"כ זה הצ"ח וכ"י. – ועיי"כ מו"נ ח"א פל"ב ואילך. (82) ראה הגהות מיימוניות על אתר. (83) שם פ"ד ה"י"א. פ"ב ה"י"ב. (84) וראה פתיחת הרמב"ם למו"נ, שמתעם זה (שאין לדרוש במעשה מרכבה ומעשה בראשית ברבים) כותב (במו"נ) רק ראשי פרקים וג"כ באופן של רמז כ"י. ע"ש.

לזכרון

הרבנית הצדקנית מרת חיי' מושקא ע"ה ז"ל

בת כ"ק אדמו"ר אור עולם נזר ישראל ותפארתו

צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל ורבים השיב מעון

מרנא ורבנא יוסף יצחק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

נפטרה ביום הרביעי פ' משפטים, כ"ב שבט, שנת ה'תשמ"ח

ת' נ' צ' ב' ה'

אשתו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

- (1) ירמ' לא, ז.
- (2) עקב יא, יב.
- (3) יל"ש ישעי' רמז תצט.